

ПАРТНЕРСЬКА ПЕДАГОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Барчій Магдалина Степанівна,
старший викладач,
Мукачівського державного університету
ORCID ID: 0000-0002-7762-0959

Воронова Ольга Юріївна,
кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівського державного університету
ORCID ID: 0000-0002-6504-240X

У даній статті розглянуто проблему педагогіки партнерства. Проаналізовано психологічні особливості партнерської взаємодії учасників освітнього процесу під час дистанційного навчання та в умовах воєнного стану. Підкреслено, що заклади освіти повинні стати єдиною соціально-педагогічною системою, яка забезпечує взаємодію педагогів, батьків та учнів на засадах рівноправних партнерів з метою створення психологічно комфортного освітнього середовища та забезпечення якісної освіти.

Виокремлено способи залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерської взаємодії. Наголошується на необхідності підготовленості педагогів до впровадження педагогіки партнерства на основі знань її принципів, сформованості уміння використовувати форми, методи організації взаємодії з учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.

Акцентовано увагу на тому, що в період воєнного стану заклади освіти виконують також функції надання психологічної підтримки, забезпечення національно-патріотичного виховання, підтримки вмотивованості, згуртованості, дієвості всіх учасників освітнього процесу. Вчителі в умовах воєнного стану повинні зосередитися на розвитку емоційного інтелекту, активного слухання, ефективного вирішення конфліктів та адаптації до змін, використання сучасних технологій та освітніх платформ, відеоконференцій, електронної пошти, соціальних мереж для підтримки комунікації та навчання учнів дистанційно і налагодження взаємодії з батьками. Ефективність застосування сучасних інформаційно-цифрових педагогічних технологій, використання різноманітних сервісів та платформ сприяє процесу партнерської взаємодії закладу освіти, родини, громадських та міжнародних організацій в сучасних умовах.

Важливою є психологічна підтримка самих педагогів в умовах воєнного стану, оскільки надання доступу до психологічних програм і консультацій допоможе педагогам зміцнити психологічну стійкість, покращити їхнє самопочуття.

Ключові слова: партнерство, педагогічне спілкування, педагогіка партнерства, партнерська взаємодія, освітній процес, дистанційне навчання.

Barchii Mahdalyna, Voronova Olha. Partnership pedagogical interaction under martial law

This article deals with the problem of partnership pedagogy. The psychological peculiarities of partnership interaction of participants in the educational process during distance learning and under martial law are analyzed. It is emphasized that educational institutions should become a single socio-pedagogical system that ensures the interaction of teachers, parents and students on the basis of equal partners in order to create a psychologically comfortable educational environment and ensure quality education.

The ways of involving parents in the educational process on the basis of partnership are highlighted. The need for teachers to be prepared to implement partnership pedagogy based on knowledge of its principles, the ability to use forms and methods of organizing interaction with participants in the educational process on the basis of partnership pedagogy is emphasized.

It is emphasized that during martial law, educational institutions also perform the functions of providing psychological support, ensuring national and patriotic education, supporting motivation, cohesion, and effectiveness of all participants in the educational process. Teachers under martial law should focus on the development of emotional intelligence, active listening, effective conflict resolution and adaptation to change, the use of modern technology and educational platforms, video conferencing, e-mail, social media to support communication and distance learning for students and establish interaction with parents. The effectiveness of the application of modern information and digital pedagogical technologies, the use of various services and platforms contributes to the process of partnership interaction between educational institutions, families, public and international organizations in modern conditions.

It is important to provide psychological support to teachers themselves under martial law, as providing access to psychological programs and counseling will help teachers strengthen their psychological resilience and improve their well-being.

Key words: partnership, pedagogical communication, pedagogy of partnership, partnership interaction, educational process, distance learning.

Вступ. В умовах воєнного стану результативність освітнього процесу суттєво змінюється через стрес, небезпеку та нестабільність. У такій ситуації роль учителя зростає і саме від його вміння ефективно спілкуватися та взаємодіяти з учнями залежить як успішність

навчання, так і адаптація молодого покоління до сучасних викликів.

Ключовим пріоритетом є не тільки цифровізація освіти, але й організація партнерської взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Інформацій-

но-цифрові технології забезпечують широкий доступ до знань і урізноманітнюють форми навчання: від традиційної до змішаної та дистанційної (онлайн і офлайн). Важливим є те, що навички використання сучасних технологій у батьків та інших учасників освітнього процесу сприяють кращій комунікації з учнями, полегшують засвоєння матеріалу та розвивають творчі здібності. Це дозволяє кожному здобувачу освіти вибрати або створити індивідуальну траєкторію навчання. Проте разом з цим змінюється і формат взаємодії учасників освітнього процесу.

Матеріали та методи. Теоретичні (аналіз, порівняння, синтез, класифікація, абстрагування й конкретизація) тощо.

Результати дослідження. Сьогодні проблема партнерської взаємодії, на жаль, часто набуває однобічного характеру, перетворюючись на співіснування замість справжньої співпраці. Сучасний заклад освіти повинен стати єдиною соціально-педагогічною системою, що забезпечує взаємодію педагогів, батьків та учнів на засадах рівноправних партнерів, які прагнуть діалогу, міжособистісного спілкування, широкого соціального співробітництва.

В Концепції Нової української школи зазначається, що основою педагогіки партнерства є спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, які об'єднані спільними цілями та прагненнями, є зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за виховання та формування майбутнього громадянина суспільства. Педагогіка партнерства в умовах нової української школи передбачає співпрацю, взаємодію учасників навчально-виховного процесу, що не заперечує відмінностей в їх життєвому досвіді, компетентностях, але враховує рівність у праві на доброзичливе, толерантне ставлення, взаємоповагу, емпатію, взаєморозуміння [1].

Партнерська взаємодія проявляється на різних етапах функціонування освітнього процесу. Воєнний час ставить нові виклики перед усією академічною спільнотою: заклади освіти перебирають на себе функції надання психологічної підтримки, забезпечення національно-патріотичного виховання, підтримки вмотивованості, згуртованості, дієвості всіх учасників освітнього процесу.

Психологічною основою педагогіки партнерства виступають суб'єкт-суб'єктні стосунки – співпраця як мінімум двох суб'єктів (учителі – батьки, учителі – учні, учителі – адміністрація, батьки – адміністрація, батьки – учні, адміністрація – учні). Такий тип взаємин для освітнього процесу є найбільш ефективним, оскільки надає можливість учневі діяти самостійно. Важливим завданням педагогів, батьків та керівників є створення атмосфери, яка б сприяла розвитку можливостей всіх учнів, задовольняла їхні інтелектуальні, емоційні та соціальні потреби.

Партнерська взаємодія являє собою гуманістично орієнтований педагогічний процес або особистісний контакт суб'єктів освітньо-виховного процесу, що

зумовлює взаємні позитивні зміни їх поведінки, діяльності, якостей, відносин. Партнерська взаємодія розглядається як співробітництво, коли успіхи одних учасників спільної діяльності стимулюють більш продуктивну і цілеспрямовану діяльність усіх її учасників. Гуманістично орієнтований педагогічний процес може бути тільки процесом партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу, коли учасники такої взаємодії виступають як паритетні, рівноправні, у міру своїх знань і можливостей, партнери. Взаємодія з іншими особами у різних комунікативних ситуаціях має сприяти досягненню поставлених цілей, розвитку природного потенціалу кожної особистості, її реалізації у навчальній та професійній діяльності.

Навчання дітей в умовах воєнного стану забезпечується ціною надлюдських фізичних, психічних, трудових зусиль педагогів, учнів, їх батьків та усіх тих, хто забезпечує освітнє середовище. Учитель має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість [2]. Взаємовідносини вчителя та учнів мають бути діалогічними, засновуватися на взаємодовірі, підтримці, повазі.

Необхідною складовою освітнього процесу має бути активна співпраця з батьками дітей. Основними шляхами успішної співпраці школи та батьків на засадах партнерства виділяють такі: постійне, чітке, двостороннє спілкування та різні способи залучення батьків до освітнього процесу.

Двостороннє спілкування з батьками можливе через офіційну комунікацію, яка дозволяє оперативно реагувати на будь-які зміни та проблеми. Аналіз практики організації партнерської взаємодії педагога з учасниками освітнього процесу показав, що найбільш поширеними є такі способи залучення батьків:

- усебічна допомога й участь батьків у організації та проведенні свят, тематичних та позашкільних заходів;
- участь батьків у навчальному житті своїх дітей (добровільна допомога під час створення навчальних матеріалів та формування освітнього середовища, обмін життєвим та професійним досвідом);
- батьки у ролі експертів з окремих питань (професійна спрямованість, навчальна діяльність);
- волонтерство батьків у школі (їх підтримка та допомога).

Для ефективної співпраці вчителю з батьками важливо керуватися принципами партнерської взаємодії. Серед основних виділяють такі: зміцнення та підвищення авторитету батьків; довіра до виховних можливостей батьків, підвищення рівня їх педагогічної культури й активності у вихованні; педагогічний такт, неприпустимість втручання в життя сім'ї; опора на позитивні якості дитини, на сильні сторони сімейного виховання [2].

Зокрема О. Онаць визначає партнерську взаємодію як узгоджену діяльність учасників освітнього процесу – партнерів, що спрямована на досягнення спільних цілей інноваційного розвитку закладу освіти, забезпечення якісної освіти та всебічного розвитку кожного, отримання очікуваних результатів і вирішення важливих завдань [4].

На думку О. Коханової, партнерство в освітньому середовищі передбачає прояв власної позиції кожного з учасників, воно є найвищою формою співробітництва, яку не можна набути автоматично, а лише завдяки спілкуванню та діяльності [3].

Так, сучасна дослідниця О. Коханова виокремлює критерії, що визначають ефективність ідеї розвитку стосунків партнерства як найпродуктивнішої системи відповідних умов педагогічної взаємодії:

- сформована професійно-особистісна готовність педагога до гуманізації освітнього середовища;
- відкритість, тобто практично повна відсутність маніпуляцій за умови ясності цілей дій обох сторін;
- позитивна взаємозалежність суб'єктів міжособистісної взаємодії (усвідомлення спільної мети, наявність загальних ресурсів, докладання спільних зусиль для розв'язання проблем);
- право на автентичність кожного учасника педагогічної взаємодії;
- усвідомлення індивідуальної та групової відповідальності (внутрішня і зовнішня мотивація спільної діяльності суб'єктів);
- можливість задовольняти основні міжособистісні потреби в процесі спільної діяльності та спілкування;
- підтримуюча взаємодія, що забезпечує сприятливий психологічний клімат взаємодії; високий рівень розвитку соціальних умінь і навичок спілкування; рефлексивний аналіз власної поведінки в контексті соціальної поведінки інших суб'єктів [3].

Отже, врахування цих критеріїв є важливою умовою для створення сприятливих партнерських взаємин між учасниками освітнього процесу та допоможе керівництву закладу освіти, працівникам психологічної служби у визначенні заходів як організаційних, так і просвітницьких щодо підвищення психологічної компетентності учасників освітнього процесу з питань упровадження партнерських взаємин. Підготовленість учителів до взаємодії з учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства передбачає сформованість у них: ставлення та спрямованість учителів до використання педагогіки партнерства в професійній діяльності в процесі налагодження педагогічної взаємодії; знань про сутність та основні принципи педагогіки партнерства як педагогічної технології; уміння використовувати форми, методи організації взаємодії з учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства.

Партнерська взаємодія між учасниками освітнього процесу сприяє створенню якісного навчального середовища, що забезпечує розвиток кожного залученого до нього учасника. Постійний розвиток дитини можливий лише за умови партнерської взаємодії батьків і вчите-

лів. Підготовка майбутніх фахівців має бути орієнтована на формування їхньої психологічної готовності до партнерської взаємодії, а також на вдосконалення навичок застосування методів і прийомів педагогіки партнерства.

Педагоги мають бути готові до адаптації в сучасній ситуації та опанувати нові методи і підходи в роботі з учнями. В умовах воєнного стану це передбачає гнучкість як у плануванні, організації так і в проведенні занять, підготовленість до надання психологічної підтримки учням та колегам. Вони повинні сприяти розвитку комунікативних навичок учнів, що допоможе їм краще адаптуватися до нових умов і взаємодіяти з іншими конструктивно. Через воєнний стан традиційне навчання може бути незручним або недоступним. Педагоги повинні використовувати сучасні технології та платформи для підтримки комунікації та навчання учнів дистанційно. Використання відеоконференцій, освітніх платформ та електронної пошти забезпечує неперервність освітнього процесу та сприяє реалізації партнерської взаємодії з іншими його учасниками. Усі учасники освітнього процесу повинні співпрацювати та підтримувати один одного, особливо в умовах воєнного стану. Професійна взаємодія вчителя також передбачає співпрацю з колегами, обмін досвідом, методиками та стратегіями для організації навчання, створення умов для розвитку учнів, їх психологічної підтримки. Тісна співпраця та спільні зусилля допоможуть педагогам забезпечити кращу психолого-педагогічну підтримку учням та створити сприятливе освітнє середовище. Також доцільним є залучення до навчальних занять практичних психологів закладів освіти для проведення онлайн-вправ для стабілізації емоційного стану учасників освітнього процесу та налагодження ефективної співпраці та взаємодії. Педагоги мають з розумінням ставитися до розгубленості, неуважності та тривожності учнів під час онлайн-занять. Важливими методами у процесі навчання учнів є підбадьорення, турбота та підтримка дітей. Варто дотримуватися загальних правил організації дистанційного навчання та гігієни користування гаджетами. Під час проведення онлайн-занять бажано залучати учнів до активної роботи, висловлювання своїх ідей та пропозицій, надавати можливість їм спілкуватися між собою, створювати для дітей комфортну, довірливу обстановку. Крім того, важливо сприяти психологічній підтримці вчителів, особливо в умовах воєнного стану. Надання доступу до психологічних програм і консультацій допоможе педагогам керувати стресом, зміцнити психологічну стійкість та покращити їхнє самопочуття. Важливо розуміти, що під час дистанційного та змішаного навчання стиль спілкування вчителя та учнів потрібно видозмінювати, оскільки на відстані втрачається безпосередній вплив. Тому педагоги повинні бути щирими й відкритими, уважними, враховувати психологічний стан учнів. Тільки за такої умови в сучасних реаліях можна мотивувати до навчання та конструктивної взаємодії [5]. Вчителі повинні навчатися керувати своїми емоціями, вміти вирішувати конфлікти та підтримувати

гармонію в класі. Вони також повинні бути відкритими до змін, гнучкими у використанні технологій і засобів комунікації, а також здатними до ефективного взаємодії з учнями та їх батьками навіть у дистанційному форматі. Важливо забезпечувати якісний виклад матеріалу, дотримання етики та зрозумілість комунікації, а також бути відкритими до зворотного зв'язку та здатними приймати конструктивну критику.

Педагогіка партнерства, партнерська взаємодія виступає одним з кращих інструментів для організації психологічної, соціально-педагогічної підтримки дітей, учнів та батьків. Вона передбачає об'єднання зусиль всієї спільноти: педагогів, психологів, батьків, громади, соціальних служб, органів самоуправління, представників міжнародних організацій. Педагогам потрібно знати про сім'ї, які потребують соціально-педагогічної підтримки та вміти своєчасно і екологічно її надавати, а в разі необхідності знати, до яких спеціалістів, служб перенаправити людей. Ефективність застосування сучасних інформаційно-цифрових педагогічних технологій, використання різноманітних сервісів та платформ сприяє також процесу партнерської взаємодії закладу освіти та родини в умовах дистанційного навчання, згуртованості та налагодженню мікроклімату у самих родин, організації взаємної допомоги і підтримки.

Висновки. Отже, впровадження партнерської педагогічної взаємодії охоплює розвиток емоційного інтелекту педагогів, вміння вирішувати конфлікти, застосування сучасних комунікаційних технологій,

дотримання мовної культури й етичних норм, адаптацію до нових умов, а також забезпечення ефективної взаємодії з учнями та іншими учасниками освітнього процесу, створення безпечного освітнього середовища, сприятливої атмосфери для навчання. Заклад загальної середньої освіти повинен використовувати новий зміст і технології співпраці, засновані на партнерстві та цілеспрямованій взаємодії. Це передбачає якісно нові форми співпраці й взаємовідносин щодо структури, розподілу функцій, визначення ролей і спільної відповідальності між вчителями, учнями, батьками та представниками суспільства. Важливу роль відіграють батьки, які активно залучаються до побудови індивідуальних освітніх траєкторій кожної дитини з метою її всебічного розвитку, підготовки до майбутньої професійної діяльності та самовизначення. Особливу увагу слід приділяти консолідації українського суспільства навколо освіти, що є вкрай важливим в умовах воєнного часу та під час післявоєнного відновлення країни. Партнерська взаємодія спрямована на підтримку учнів у навчанні, розвиток їх мотивації та інтересу до знань, а також формування стійких навичок. Інноваційні методи й технології створюють можливості для залучення родини та інших учасників освітнього процесу, підвищуючи його ефективність та створюючи психологічно комфортне освітнє середовище.

Перспективи подальших досліджень можуть бути спрямовані на вивчення психологічних засобів оптимізації професійної діяльності педагога.

Література:

1. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ. 2023. 100 с.
3. Коханова О. П. Партнерство як фактор соціалізації особистості. 2013. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2004/1/O_Kokhanova_PPTP_2_IPSP.pdf
4. Онаць О. М., Калініна Г. М., Малиюга М. М., Мелешко В. В., Попович Л. М., Топузов М. О., Чижевський Б. Г. Економічно-правові умови державно-партнерської взаємодії суб'єктів управління опорних закладів освіти: практ. посіб. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/POS_-EKON-PRAV_-UMOVY-Pravylnyy-1.pdf.
5. Чикалова М., Юхно Н. Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 3. С. 13-22

References:

1. Kontsepsiia «Nova ukrainska shkola» [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu : [The concept of "New Ukrainian school"] [Electronic resource] Mode of access <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian]
2. Kovalchuk V. A. (2023). Pedahohika partnerstva u profesiinii diialnosti vchytelia: navch. posib. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU. 100 s. [Pedagogy of partnership in the teacher's professional activity: teaching. Manual] Zhytomyr: ZhDU. 100 p. [in Ukrainian]
3. Kokhanova O. P. (2013). Partnerstvo yak faktor sotsializatsii osobystosti. [Partnership as a factor of personality socialization] URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/2004/1/O_Kokhanova_PPTP_2_IPSP.pdf [in Ukrainian]
4. Onats O. M., Kalinina H. M., Maliuha M. M., Meleshko V. V., Popovych L. M., Topuzov M. O., Chyzhevskiy B. H. (2021). Ekonomichno-pravovi umovy derzhavno-partnerskoї vzaiemodii subiektiv upravlinnia opornykh za-kladiv osvity: prakt. posib. [Economic and legal conditions of state-partner interaction of management entities of supporting educational institutions: practice. manual] Kyiv : KONVI PRINT, URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/POS_-EKON-PRAV_-UMOVY-Pravylnyy-1.pdf. [in Ukrainian]
5. Chykalova M., Yukhno N. (2023). Osoblyvosti osvitnoho protsesu v umovakh povnomashtabnykh boiovykh dii. [Peculiarities of the educational process in conditions of full-scale hostilities. Ukrainyskyi pedahohichnyi zhurnal] *Ukrainyskyi pedahohichnyi zhurnal*. № 3. S.13-22 [in Ukrainian]